

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко

«15» травня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ
В КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПОСТУПІ
ЛЮДСТВА: НІМЕЧЧИНА, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ
ТА КРАЇНА, ЩО ВИВЧАЄТЬСЯ

галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
спеціальність: 032 (В9) Історія та археологія
рівень: третій (доктор філософії)
освітньо-наукова програма: Історія
вид дисципліни: Дисципліна вільного вибору
Форма навчання денна
Навчальний рік 2025/2026
Кількість кредитів ЄКТС 4
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю залік

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 3 від 15 травня 2025 р.)

ПРЕДМЕТ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом навчальної дисципліни «Історія країн європейського континенту: Німеччина, Велика Британія та країна, що вивчається», є вивчення історії становлення та розвитку Німеччини, Великої Британії та інших європейських держав (за вибором аспіранта країни, що вивчається). В рамках викладання курсу основна увага приділяється: історії відповідної країни Європи від найдавніших часів до сучасності. Освітньо-наукові складові дисципліни сформовані належним чином, який відповідає основним періодам історичного розвитку держав європейського континенту: від передісторії та доби римського панування – до сучасності, тобто до початку ХХІ століття.

Метою викладання навчальної дисципліни є – формування і поглиблення навичок аспірантів ґрунтовно аналізувати історичні події, належним чином слідкувати за ходом основних суспільно-політичних, економічних, культурних процесів країн Європи та обраної країни і, відповідно, їх суспільств. Знання загального тла розвитку держави та соціуму Німеччини, Великої Британії чи обраної іншої держави мають слугувати слухною основою для більш поглибленого розуміння досліджуваної проблематики країни майбутніми вітчизняними науковцями.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Знання: аспіранти мають засвоїти ключові поняття і категорії, перебіг подій та головні їх результати, що стосуються безпосередньо непростого та особливого історичного розвитку суспільно-політичних та економічних процесів Німеччини, Великої Британії та інших європейських держав. Саме динаміка та результати цього розвитку, у кінцевому підсумку, привели до вивіщення та відносно передового утвердження відповідних структур та організації життя, діяльності та культури соціуму Німеччини та Великої Британії. Аспіранти у ході вивчення курсу мають засвоїти вагомі положення та визначення того, що у продовж всього звивистого історичного сходження державності та суспільно-економічних відносин у цих державах, вони, скажімо, поруч із Францією, посідали вельми вагоме значення, тією чи тією мірою визначала напрями розвитку Європи та світу, а на рубежі ХХ – ХХІ ст. вони намагається задіювати не лише випробувані засади, а й інші чинники з тим, щоб утриматися в перших лавах соціального прогресу.

Уміння: **вміти** визначати сутність соціально-економічних форм відносин, політичних і суспільних рухів, своєрідного історичного феномену правової організації соціуму Німеччини, Великої Британії та інших країн; вагомі чинники зростання впливу відповідних партій та рухів країни та їх лідерів на соціально-економічний, політичний і культурний розвиток суспільства; вплив не лише економічних та політичних, але і географічних факторів на особливості організації влади та її зовнішню політику; критично оцінювати взаємовідносини цієї держави, політику до підлеглих територій; слухно визначати роль Німеччини, Великої Британії та інших країн у перебігу доленосних подій ХХ ст. під час двох світових воєн та повоєнного облаштування світу. Надто важливим покликанням вивчення навчальної

дисципліни є донести до твердого усвідомлення аспірантів характерних спільних та відмінних засад, рис та засобів відносини у колі країн Європи і світу, підтримки демократичного сходження пострадянських та держав інших регіонів.

Комунікація: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з ключових питань історії Німеччини, Великої Британії та інших країн світу; широкого кола проблематики міжнародних відносин, зовнішньої політики; основних закономірностей та особливостей розвитку високо розвинутих держав і системи відносин у країнах Європи; практикувати дотримання слухних етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів науково-дослідницької роботи.

Автономність та відповідальність: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики розвитку Німеччини, Великої Британії та інших країн континенту, аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів, демократичних засад.

Розвиток засобів комунікації, опанування досвідом і знаннями щодо успішного розвитку (а у окремі періоди й обтяжувальні чинники, особливо для Німеччини у добу роздробленості та найбільше за нацистського режиму) Великої Британії та інших країн на визначальних етапах світового поступу є живильним ґрунтом для відповідного активного позиціонування здобувачів. Цьому покликані прислужитися і ґрунтовні знання щодо участі цих держав у двох світових війнах, що сталися у ХХ ст., а також вагомої ролі у всьому воєнному та повоєнному перебігу міжнародних подій, розв'язанні проблем наступних світових економічних криз, глибоких соціальних проблем повоєнного облаштування світу. Окремим підґрунтям активних наукових і соціальних комунікацій аспірантів має прислужитися широка тематика ролі повоєнної Німеччини (ФРН і НДР), Великобританії у подоланні диктаторських, авторитарних режимів в Європі та інших частинах світу і ролі істориків та суспільствознавців цих та інших держав Європи у формуванні сучасних наукових шкіл та відповідних нових течій з тієї чи тієї проблематики.

Завдання – виробити у аспірантів вміння аналізувати й узагальнювати багатоманітний історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища; навчити здобувачів зіставляти історичні події з епохами, орієнтуватися в науковій періодизації історії розвитку Німеччини і Великобританії та міжнародних відносин; виробити вміння знаходити, критично аналізувати, систематизувати і узагальнювати потрібну інформацію з історії розвитку країни відповідного періоду; сформувати навички застосовувати набуті знання для прогнозування суспільно-політичних процесів у країнах європейського континенту та інших регіонів, вивчення та викладання історичних дисциплін. Глибокі знання історії Німеччини та Великої Британії, інших провідних держав мають відповідні світоглядні засади. А це, своєю чергою, уможливило вироблення у професійних істориків слухних навичок самостійних оцінок і власних суджень щодо соціальних, історико-політологічних, етнополітичних, ідеологічних проблем. Вивчення цієї дисципліни передбачає опанування

трьома рівнями знання: морфологічним (факт), семантичним (зміст факту), прагматичним (оцінка історіографічна і власна).

В результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен знати:

- відповідну термінологію навчальної дисципліни;
- соціально-економічні, політичні та культурні засади розвитку Німеччини, Великої Британії, інших країн Європи і, зокрема, України в системі європейських координат і цінностей;
- історичні факти: визначальні події, дати, явища, процеси, що стосуються історії Німеччини, Великої Британії, інших країн Європи;
- провідних істориків, які визначали характер та особливості дослідження історії Німеччини, Великої Британії у різні періоди їх розвитку;
- основні історичні першоджерела;
- наукову, навчальну і довідкову літературу з даної проблематики, основні теоретичні та парадигмальні засади до проблем вивчення історії країни.

вміти:

- знаходити, критично аналізувати, систематизувати і узагальнювати потрібну інформацію щодо історії Німеччини, Великої Британії, країн Європи і України;
- працювати з документальними та літературними джерелами;
- вести самостійні дослідження в межах дисципліни;
- застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання;
- надавати кваліфіковані консультації з проблемних питань історії Німеччини, Великої Британії та інших країн європейського континенту.

Навчальна дисципліна «Історія країн європейського континенту: Німеччина, Велика Британія та країна, що вивчається», – є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за третім освітньо-кваліфікаційним рівнем (доктор філософії) за програмою: «Всесвітня історія» та безпосередньо пов'язана з дисциплінами «Соціально-політична історія країн Східної Європи у ХХ ст.», «Сучасна історія країн Південно-Східної і Центральної Європи», «Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки», «Новітня історія України», «Історія міжнародних відносин», «Соціально-політичні студії». Вона також є додатковою для вивчення нормативного курсу «Новітня історія країн Південно-Східної і Центральної Європи» та інших вибіркових дисциплін освітньої програми «Всесвітня історія».

ОРГАНІЗАЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань слухачів здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів формують семестрові бали, отримані з усіх тем (бали, отримані за контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за самостійну роботу (підготовка презентацій, доповідей), бали за залік.

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати</i> й розуміти наукову періодизацію історії Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, вміти її тлумачити з урахуванням різних підходів та критеріїв.	<i>Лекції, самостійна робота</i>	<i>Контрольна робота</i>	20%
1.2	<i>Знати</i> загальні закономірності та особливості історичного процесу в Німеччині, Великій Британії та інших країн Європи.	<i>Лекції, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування, теоретична дискусія</i>	20%
2.1	<i>Вміти</i> характеризувати та критично оцінювати основні події, процеси і тенденції розвитку Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи.	<i>Самостійна робота</i>	<i>Усне опитування (доповіді, коментарі, обговорення)</i>	20%
2.2.	<i>Вміти</i> знаходити й аналізувати відповідні історичні джерела та наукову літературу з історії Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, творчо використовувати результати досліджень наукових шкіл і провідних учених.	<i>Самостійна робота</i>	<i>Усне опитування (доповіді, коментарі, обговорення)</i>	15%
3.1	<i>Вміти</i> чітко, логічно, структуровано і аргументовано викладати інформацію з проблематики курсу, аналізувати її усно і письмово	<i>Самостійна робота</i>	<i>Виступ, презентація, відповіді на запитання</i>	10%
3.2	На основі вивченого матеріалу підготувати реферат	<i>Самостійна робота</i>	<i>Реферат</i>	15%

Результати навчальної діяльності оцінюються за **100-бальною шкалою**.

Співвідношення результатів навчання дисципліни з програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2.	2.1	2.2.	3.1
ПРН 1. Знати найважливіші факти, події та процеси в загальному контексті історичного розвитку людства в цілому та Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, зокрема.	+	+	+	+	
ПРН 2. Розуміти контекст і причинний взаємозв'язок історичних подій та явищ, вміти використовувати ці знання у професійній діяльності.	+	+	+	+	+
ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, поширеними у фаховому середовищі.	+	+	+	+	+
ПРН 5. Вміти працювати з історичними джерелами Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи.			+	+	+
ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.			+	+	+
ПРН 13. Розуміти загальні тенденції та специфічні риси історичного розвитку Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, а також фактори, що зумовлюють різноманіття їх традицій та культур субнаціональних спільнот.			+	+	+

Схема формування оцінки.

Форми оцінювання:

Семестрове оцінювання:

Оцінювання роботи під час лекційних занять : блиць-опитування – 24 бали/14 балів*

Оцінювання роботи під час тестування – 24 бали/14 балів

Контрольна робота – 12 балів/8 бали

* максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання – ЗАЛК

Максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40.

Оцінюються такі результати навчання:

- Знати й розуміти наукову періодизацію історії Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, вміти її тлумачити з урахуванням різних підходів та критеріїв.

- Знати загальні закономірності та особливості історичного процесу в Німеччині, Великій Британії та інших країн Європи.
- Вміти характеризувати та критично оцінювати основні події, процеси і тенденції розвитку Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи.
- Вміти знаходити й аналізувати відповідні історичні джерела та наукову літературу з історії Німеччини, Великої Британії та інших країн Європи, творчо використовувати результати досліджень наукових шкіл і провідних учених.
- Вміти чітко, логічно, структуровано і аргументовано викладати інформацію з проблематики курсу, аналізувати її усно і письмово

Мінімальний пороговий рівень залікової оцінки, за якої залік вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до заліку: слухач не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску - 36 балів (14+14+8=36).

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів формують семестрові бали, отримані з усіх тем –бали, отримані під час семінарів (усні опитування); за виконання рефератів / академічних есе; за виконання тестових завдань, та бали, отримані під час складання підсумкового контролю за виконання запропонованих завдань.

Продовж семестру оцінюється робота слухача: доповідь, коментарі, доповнення, участь у дискусії. Критеріями оцінювання відповіді під час семінару є:

зміст виступу, повнота розкриття питання	1 бал
структура, логіка викладення матеріалу	1 бал
використання джерел	1 бал
Реферат подається викладачеві на останньому занятті	
Критеріями оцінки самостійної роботи є:	
глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція	20 балів;
тема розкрита неповно	15 балів;
реферат суто компілятивного рівня	1 бал.

У випадку відсутності слухача з поважних причин відпрацювання та перездача робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань слухачів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Рекомендований мінімум для допуску до заліку – 36 балів.

Шкала відповідності оцінок

Зараховано	60-100
Не зараховано	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план лекцій і самостійної роботи

Тема 1. Вступ. Предмет, мета і завдання курсу.

Предмет, мета, завдання, хронологічні та географічні межі курсу. Актуальність і ступінь наукової розробки проблеми. Аналіз джерел і літератури. Історіографія історії Німеччини, Великої Британії та інших найважливіших країн Європи (країни дослідження). Основні напрями та методологія досліджень з історії Німеччини, Великої Британії та інших найважливіших країн Європи. Термінологічно-понятійний апарат. Періодизація історії країн Європи, характеристика її етапів. Структура навчального курсу та його зв'язок з іншими дисциплінами. Методичні поради щодо питань, винесених на самостійне опрацювання.

Тема 2. Країнознавча характеристика країни, що досліджується.

Основні географічні, соціально-економічні та демографічні характеристики країни, що досліджується (географічне розташування, клімат, природні ресурси, шляхи сполучення, мова, культура, етнонаціональний склад, демографічний склад населення, міграційні процеси). Політичний устрій. Місце країни в світовій економіці. Галузевий баланс. Використання науково-технічних досягнень. Статус і участь у міжнародних відносинах.

Тема 3. Виникнення на теренах римських володінь Німеччини та Англії. Характерні особливості та відмінності сходження цих держав у Європі.

Римська колонізація територій Європи та Британських островів. Періодизація розвитку в рамках всесвітньої історії: від стародавньої доби, середньовічної, нового часу – до новітньої історії ХХ – ХХІ ст. Початок, власне, німецької та англійської історії. Поступ від «Римської імперії» до «Священної Римської імперії німецької нації» та від «Римської Британії», англосаксонських королівств – до об'єднання їх у єдине Королівство Англія. Особливості соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку цих державних утворень: німецька виборча монархія, зміна династій, становище і роль церкви, формування станових представництв. Прийняття Великої Хартії Вольностей у Англії та її значення для історії Англії і Європи. Наростання суспільних протиріч, народні рухи, Столітня війна. Реформація і її перебіг у Німеччині та Англії, релігійний поділ цих та інших країн континенту. Тридцятирічна війна та умови Вестфальського мирного договору. Створення Королівства Велика Британія. Спільне і особливе у соціально-економічному розвитку Німеччини і Англії у ХVІІ – ХVІІІ ст.

Тема 4. Велика Французька революція 1789 р., наполеонівські війни та вплив цих подій на розвиток країн континенту.

Передумови та основні етапи Великої Французької революції. Наполеонівські війни, припинення існування Священної Римської імперії німецької нації, загроза французького вторгнення до Великобританії. Кодекс Наполеона. Промисловий переворот та його значення для подальшого розвитку країн континенту, закріплення провідних позицій Англії у світовій економіці.

Визнання Баварії і Вюртемберга королівством. Створення під протекторатом Франції Рейнського союзу німецьких герцогств та князівств. Антифранцузькі коаліції, поразка їх. Перемога над Б. Наполеоном і значення Віденського конгресу 1814 – 1815 рр. для країн Європи.

Чартизм у Великій Британії, відповідні робітничий та інші соціальні рухи у Німеччині та країнах континенту.

Події революції 1848 р. та скликання представницьких Франкфуртських зборів – першого загальнонаціонального парламенту німецьких земель. Два можливі шляхи – «великонімецький» і «малонімецький» об'єднання держав цього народу. Процеси німецької інтеграції, вивіщення Пруссії та перебіг подій на німецьких землях.

Тема 5. Соціально-економічний розвиток Німеччини, Великобританії і країн Європи наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст.

Соціально-економічний розвиток на європейському континенті. Франко-пруська війна і завершення об'єднання Німеччини за «малонімецьким» шляхом. Проголошення Німецької імперії у 1871 р. Система влади, місце і роль імператора, канцлера і уряду, рейхстагу і політичних партій. Прийняття виняткового закону проти соціалістів.

Соціально-економічне становище Великої Британії, значення «Вікторіанської епохи» та піднесення економічної, колоніальної та військової могутності. Характерні риси розвитку Великої Британії як «майстерні світу», як господаря світового ринку та світової фінансової системи, самого величезного і могутнього флоту, володарки найбільшої та найбагатшої колоніальної системи.

Темпи і масштаби соціальних і економічних перетворень у цих та інших державах Європи та їх наслідки для розвитку континенту і світу.

Тема 6. Перша світова війна (1914 - 1918 рр.) та її вплив на розвиток повоєнних Німеччини і Великої Британії.

Соціально-економічні витоки й причини протистояння в Європі та плани головних конкурентів щодо розподілу сфер світового впливу. Прагнення Німеччини наздогнати імперіалістичні наддержави. Перехід Берліна до «світової політики».

Відмова Великої Британії від політики «блискучої ізоляції» та приєднання її до союзу Антанта (Франція, Росія, Англія) і перетворення цього союзу на глобальне військово-політичне угруповання.

Перебіг подій, який спричинив вибух Великої війни – Першої світової, різні сучасні бачення питання того, хто винен у розв’язанні війни. Військові плани та операції країн німецького блоку, так званого Четвертного союзу, та їх противників. Перші невдачі та поразки Німеччини на західному театрі воєнних дій і набуття війни затяжного, позиційного характеру. Встановлення англійським флотом блокади Німеччини, наступальні операції британських військ у Палестині та руйнування турецького флоту. Хід воєнних дій і етапи Великої війни. Вступ у війну 1917 р. США та прогнозованість фіналу Першої світової війни.

Вплив подій Першої світової війни на соціально-економічний та політичний розвиток країн Європи і світу. Революція у Росії, соціальні вибухи у Німеччині та інших країнах. Версальський мирний договір. Перемога Антанти і повоєнне переоблаштування Європи і світу, створення Ліги націй та її покликання.

Тема 7. Виклики міжвоєнного розвитку Німеччини і Великобританії.

Системний вплив на Німеччину військової та політичної поразки у Першій світовій війні, відмова від імперської форми правління. Веймарська республіка. Конституція і засади сходження першої демократії в Німеччині.

Роль Великої Британії та інших держав-переможниць у повоєнному облаштуванні Європи і світу. Паризька мирна конференція та її результати, Лондон і Париж у якості важливих фундаторів Версальської системи міжнародних відносин.

«Золоті двадцять роки» та наступні виклики перед «республікою без республіканців». Соціально-економічні виклики міжвоєнного розвитку, величезні труднощі економічної кризи, зокрема «великої депресії» рубежу 1930-х років. Вплив цих процесів на становище країн Європи і зокрема Веймарської республіки. Прихід до влади нацистської партії на чолі з А.Гітлером та встановлення їх повного єдиновладдя, диктатури. Соціально-економічні зміни та зовнішньополітичні успіхи Берліну. Плани та діяльність нацистів щодо формування Третього рейху та його світового панування.

Система договірних зобов’язань держав Європи. Уряд Великої Британії на чолі із Н.Чемберленом, його політика «умиротворення нацистської Німеччини». Зовнішня політика провідних держав світу напередодні Другої світової війни.

Тема 8. Друга світова війна (1939-1945 рр.) та її наслідки для Німеччини і Великобританії. Післявоєнний світовий устрій.

Напад Німеччини на Польщу. Початок війни і позиція Великої Британії, Франції, СРСР та США. «Дивна війна» та успіхи Німеччини на Заході Європи. Німецько-британська повітряна війна. «Нейтралітет» США у 1939-1941 рр. Закон про ленд-ліз (березень 1941 р.). Напад фашистської Німеччини на СРСР. Поразка німецьких військ під Москвою та провал гітлерівського «бліцкригу».

Формування широкої антигітлерівської коаліції держав світу. «Атлантична хартія» (14 серпня 1941 р.). Перл Харбор і вступ США у війну.

Найважливіші битви Другої світової війни, перебіг подій на її фронтах та роль тилу відповідних держав. Участь та вклад військ СРСР, Великої Британії, США у бойових діях на театрах війни. Голокост та інша злочинна діяльність Німеччини і Японії. Переговори та рішення конференцій союзників. Закінчення війни в Європі. Створення атомної зброї. Війна проти Японії. Атомні бомбардування Хіросіми та Нагасакі. Підсумки Другої світової війни, міжнародні трибунали над розпалювачами і винуватцями найкровопролитнішої війни.

Розвиток Німеччини та Великої Британії в умовах «холодної війни». Поділ Німеччини і створення на її теренах двох держав – ФРН та НДР. Поглиблення розколу німців та становлення біполярної системи міжнародних відносин. Гонка озброєнь. Берлінські та Карибська кризи. Визнання реалій повоєнного облаштування Європи, непорушності кордонів на континенті та Гельсінкський процес. Послаблення напруженості міжнародних відносин та розрядка міжнародних відносин.

Тема 9. Внутрішньополітичні процеси та розвиток Німеччини і Великої Британії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Своєрідність та напрямки розвитку повоєнних Німеччини та Великобританії. Принципові розходження засад розвитку Федеративної Республіки Німеччини та Німецької Демократичної Республіки. Берлінські кризи та возведення НДР так званого Берлінського муру в 1961 р. Утвердження у ФРН демократії та інтеграція її до ареалу євроатлантичного ліберального Заходу. Політика подолання нацистського минулого за різних урядових коаліцій. «Нова східна політика» уряду В.Брандта та її далекоглядність щодо вирішення так званого німецького питання. Політика розрядки і її значення для двох німецьких держав.

Соціально-економічний розвиток ФРН, її досягнення та притягальність прикладу для НДР. Процес самоліквідації НДР 1989-1990 р. та роль держав-переможниць у Другій світовій війні у процесі відновлення німецької державної єдності – формула «два + чотири».

Сходження об'єднаної Німеччини у особі сучасної розширеної ФРН.

Внутрішньополітичні новації та соціально-економічний поступ Великої Британії у 1950-і рр. та наступні десятиліття. Скасування колоніальної системи і формування Британської Співдружності держав, де у 16 країнах-членах королева Єлизавета II (з 1952 р.) є главою держави. Подальші засади соціально-економічного піднесення Великобританії та нові соціальні й економічні виклики. Особливості та засади внутрішньої політики уряду М.Тетчер. Парламентські реформи та удосконалення демократичної системи правління за різних урядів початку ХХІ ст., спроби реформування існуючої мажоритарної

виборчої системи. Вплив пандемії на економічну ситуацію та соціально-політичний клімат у Німеччині та Великій Британії.

Тема 10. Європейська та міжнародна політика об'єднаної Німеччини і Великобританії на рубежі XX – початку XXI ст.

Специфіка міжнародного становища даних держав після розпаду біполярної міжнародної системи. Еволюція цілей та пріоритетів європейської та міжнародної політики об'єднаної Німеччини та Великобританії на європейському континенті й у глобальному, всесвітньому масштабі. Спільне і відмінне у стратегії національної безпеки цих держав, їх підходів щодо міжнародних об'єднань – ООН, НАТО та Євросоюзу. Роль Німеччини і Великої Британії у G-7. Глобальна система союзницьких відносин із США. Позиції урядів цих держав у військовій операції НАТО проти СР Югославії (1999 р.), війні в Афганістані (2001-2021 рр.), військовій операції в Іраку (2003 р.), Лівії (2011 р.) та Сирії (2015-2019 рр.).

Складові та їх особливості ставлення офіційних Берліну і Лондона щодо викликів світової глобалізації, інтеграційних процесів на континенті, щодо країн постсоціалістичного та пострадянського простору. Відносини об'єднаної Німеччини і Великобританії з Росією, Україною та іншими пострадянськими державами.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин Лекції / Самост. робота	
Змістовий модуль 1			
1	Тема 1. Вступ. Предмет, мета і завдання курсу.	2	5
2	Тема 2. Країнознавча характеристика країни, що досліджується.	2	5
3	Тема 3. Виникнення на теренах римських володінь Німеччини та Англії. Характерні особливості та відмінності сходження цих держав у Європі.	2	5
4	Тема 4. Велика Французька революція 1789 р., наполеонівські війни та вплив цих подій на розвиток країн континенту.	2	5
5	Тема 5. Соціально-економічний розвиток Німеччини, Великобританії і країн Європи наприкінці XIX - на початку XX ст.	2	5
6	Тема 6. Перша світова війна (1914 - 1918 рр.) та її	2	5

	вплив на розвиток повоєнних Німеччини і Великої Британії.		
7	Тема 7. Виклики міжвоєнного розвитку Німеччини та Великобританії.	2	5
8	Тема 8. Друга світова війна (1939-1945 рр.) та її наслідки для Німеччини і Великобританії. Післявоєнний світовий устрій.	2	5
9	Тема 9. Внутрішньополітичні процеси та розвиток Німеччини і Великої Британії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.	2	5
10	Тема 10. Європейська та міжнародна політика об'єднаної Німеччини і Великобританії на рубежі ХХ – початку ХХІ ст.	2	5
11	<i>Реферат</i>	--	20
12	<i>Підсумкова контрольна робота</i>	2	--
	ВСЬОГО	22	70

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин Семінари / Самост. робота	
Змістовий модуль			
1	Тема 1. Основні віхи та етапи соціально-економічного поступу Німеччини і Великої Британії у контексті всесвітньої історії.	2	5
2	Тема 2. Спільне і особливе, уразливі чи хибні підходи у історії розвитку Німеччини та Великобританії на протязі ХХ ст.	2	5
3	Тема 3. Європейська та міжнародна політика об'єднаної Німеччини і Великої Британії на рубежі ХХ – початку ХХІ ст.	2	5
4	Тема 4. Відносини Німеччини і Великобританії з Україною, її підтримка з боку цих та інших країн Європи.	2	5
	ВСЬОГО	8	20

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПИСЬМОВИХ РОБІТ

(РЕФЕРАТИВ ТА ЕСЕ), А ТАКОЖ ПИТАНЬ НА ЗАЛІК

1. Обґрунтування періодизації історії Німеччини та Великої Британії в дослідженнях основних течій та шкіл європейської історіографії.
2. Німецькі та британські дослідники про визначні чинники історії відповідних країн.
3. Особливості формування та різні етапи державного будівництва і устрою Німеччини і Великобританії.
4. Традиції станового суспільства, а потім громадянського суспільства та принципи суспільного самоврядування в історії європейських держав.
5. Еволюція конституційних засад щодо державного устрою Німеччини і Великобританії на відповідних історичних етапах.
6. Принципи німецького федералізму. Розподіл повноважень між федеральними установами і органами управління земель.
7. Історичний досвід та політичні механізми забезпечення прав і громадянських свобод у Великій Британії.
8. Європейська колонізація та суперництво європейських держав у Африці, на інших континентах.
9. Релігія і церква в Німеччині та Великій Британії.
10. Велика англійська революція та її міжнародне значення.
11. Реформація і Просвітництво.
12. Велика Французька революція кінця XVIII ст., її вплив на розвиток держав Європи та висвітлення цих процесів у європейській історіографії.
13. «Великонімецький» та «малонімецький» шляхи формування національної німецької держави. Перебіг цих подій у XIX ст.
14. Розвиток парламентаризму та партійно-політичної системи у Великій Британії.
15. Соціально-економічний розвиток Німеччини і Великої Британії у XIX ст.
16. Особливості формування Німецької імперії за канцлерства О.Бісмарка: політичний та економічний виміри.
17. «Вікторіанська епоха» розвитку Великої Британії, її характерні риси.
18. Міжімперіалістичне суперництво Німецької імперії та Великобританії наприкінці XIX – на початку XX ст.
19. Економічні та політичні передумови Першої світової війни 1914 – 1918 рр.
20. Економічні та політичні наслідки Першої світової війни. Міжнародна Версальська система відносин.
21. Соціально-політичні перемини та територіальний переустрій Росії після Брестського мирного договору з Німеччиною.
22. Вступ США у Першу світову війну. «14 пунктів» президента Т.В. Вільсона. Участь США у післявоєнному врегулюванні.
23. Засади Версальсько-Вашингтонської системи як проєкту повоєнного світоустрою.

24. Світова економічна криза 1929-1933 рр. Німеччина в роки «великої депресії».
25. Ліга націй, її фундатори та покликання цієї міжнародної організації.
26. Причини приходу до влади у Німеччині нацистської партії на чолі з А.Гітлером.
27. Зовнішня політика Великої Британії напередодні Другої світової Війни.
28. Причини та характер Другої світової війни.
29. Протиріччя політики нейтралітету і вступ США у Другу світову війну.
30. «Атлантична хартія» (14 серпня 1941 р.). США у міжсоюзницьких відносинах у роки Другої світової війни.
31. Головні військові операції, битви та воєнні театри Другої світової війни.
32. Завершення Другої світової війни та особливості повоєнного облаштування Європи і світу.
33. Становлення біполярної системи міжнародних відносин. Розкол Німеччини.
34. Пріоритети стратегії США, ФРН, Великобританії в умовах «холодної війни».
35. Створення НАТО і формування відносин європейських держав із США.
36. Місце і роль так званого німецького питання для розвитку відносин у Європі.
37. ФРН і НДР та міжнародно-політичні кризи часів «холодної війни».
38. Проблема розрядки міжнародної напруженості. Гельсінкський процес.
39. Внутрішня та зовнішня політика урядів повоєнної Великобританії. Неоконсерватизм і «тетчеризм».
40. Складові процесу відновлення німецької державної єдності.
41. Причини розпаду СРСР та складові процесу формування нової системи європейських і міжнародних відносин.
42. Основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики об'єднаної Німеччини.
43. Війна проти міжнародного тероризму та участь у ній Німеччини і Великобританії.
44. Проекти і реалії розвитку Європейського Союзу. Роль у цих процесах Німеччини та Великобританії.
45. Політика Німеччини та Великобританії щодо країн пострадянського простору.
46. Причини і передумови глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.
47. Цілі та завдання внутрішньої та зовнішньої політики Німеччини та Великобританії у період посилення глобалізаційних процесів.
48. Українська тематика у зовнішній політиці Німеччини та Великобританії

49. Міграційна криза у Європейському Союзі та активізація радикальних рухів.
50. Проект глобального співтовариства демократій та місце у ньому Німеччини та Великобританії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Література з методичного забезпечення

1. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року / За ред. Н. Є. Бойцун. Дніпро : РВВ ДНУ, 2003. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року / За ред. Н. Є. Бойцун. Дніпро : РВВ ДНУ, 2003.
2. Довідник із всесвітньої історії для випускників історико-юридичного факультету: Навчальний посібник. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. У 8 томах. Т.2: средневековая Европа. М.,1986.
4. Країни світу і Україна : енциклопедія : в 5 т. / редкол. : А. І. Кудряченко (голова) та ін.; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. Т. 1.
5. Шульце Г. Історія Німеччини; пер. з нім. О. Насико. Київ : Наука, 2010.
6. Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности / Час національного восприяття. Республиканские убеждения или национальное сознание? Донецк: Донбасс, 1999.

Література з усього курсу

1. Галушко К.Ю. Історія, географія, культура Англії у стародавню та середньовічну добу. К., 2001.
2. Герст, Джон. Найкоротша історія Європи. К.: Наш формат, 2021. 232 с.
3. Грубінко А. В. Українсько-британські відносини. 1991 – 2004. – Тернопіль, 2005.
4. Грубінко А.В., Мартинов А.Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії / Монографія. Тернопіль, 2021.
5. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. М., 1990.
6. Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. К.: «Основи», 2020.
7. Кудряченко А.І. Федеративна Республіка Німеччина: засади демократичного сходження. Монографія. – К.: Фенікс, 2020.
8. Кудряченко А.І. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччина (1970 – 1991 рр.). – К.: Наук.думка. Монографія. – 1996.
9. Кудряченко А.І., Грабарчук Г.О. Відносини ФРН – НДР: від визнання до єднання. – К., 1994.

10. Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини (2005 – 2021 рр.) : калейдоскоп подій. Монографія / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К., 2022.
11. Мартинов А.Ю. Об'єднана Німеччина: від «Боннської» до «Берлінської» республіки (1990 – 2005 рр.) – К, 2006.
12. Мартинов А.Ю. Тенденції розвитку відносин між США і ФРН за президентства Дональда Трампа // Американська історія і політика. 2020. № 9. <https://drive.google.com/file/d/1SqDD8qwZh6NottCXLh5qhU20HZy51xzK/view>
13. Метельова Т.О. Феномен міста в історії: від об'єкта до суб'єкта // *Historia localis. Historia globalis*. Студії на пошану Андрія Кудряченка: відпов. ред. Василь Ткаченко; упоряд. С. Віднянський, П. Вознюк, В. Солошенко та ін., ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», Інститут історії України Національної академії наук України, К.: 2024. 952 с. – С. 726 – 749.
14. Муковський І., Лисенко О. Звитяга і жертвовність: Українці на фронтах другої світової війни: монографія. К.: Книга Пам'яті України, 1996.
15. Солошенко В.В. Солошенко В.В. Арт-діяльність Гільдебранда Гурлітта як віддзеркалення епохи націонал-соціалізму. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Київ. 2019.
16. Солошенко В.В. Торгівля творами мистецтва у часи Третього райху та сучасні проблеми переміщених культурних цінностей! АCADEMIA. TERRA HISTORIAE. Студії на пошану Валерія Смолія. ПРОСТОРИ ІСТОРИЇ у двох книгах. Київ 2019.
17. Солошенко В.В. Подолання обтяжливого нацистського минулого у культурній сфері ФРН (на прикладі німецьких арт-установ). Україна Дипломатична. 2019. Вип. XX.
18. Солошенко В.В. Аукціонна торгівля творами мистецтва з обтяжливим минулим 1945-2020 рр.: недосліджені аспекти. Сторінки історії. 2020. Випуск 50.
19. Солошенко В.В. Пограбування культурних цінностей Європи для музею фюрера у Лінці.
20. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. Смолій (голова колегії), Г. Боряк, Ю. Левенець, В. Литвин, О. Лисенко (відп. ред.), О. Онищенко, О. Реєнт, П. Тронько. Інститут історії України. К.: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011.
21. Україна: контекст світових подій. Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (2017–2019 рр.) / За загальною редакцією член-кор. НАН України, д.і.н., проф. Кудряченка А.І. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019.
22. Чекаленко Л.Д. Публічна історія: виклики ХХІ століття: Наукова монографія. Київ, Тов. АртЕк. 272 с., іл. 22,42 вид. арк. ISBN 978-617-8043-05-6. УДК 93+94+32.019.5. Ч-37.
23. Шоа в Україні: історія, свідчення, увічнення. Київ: Дух і Літера, 2015.
24. Яровий В. І. Навчально-методичний комплекс з нормативного курсу «Всесвітня історія». К., 2003.

25. Яковенко Н.Л. Європейська інтеграційна політика Великої Британії та міжнародні чинники її формування (друга половина XX – початок XXI ст.). К., 2005.
26. Benz Wolfgang (Hrsg.): Die Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, 4 Bde., Frankfurt am Main 1989.
27. Bracher, Karl-Ditrich / Theodor Eschenburg / Joachim C. Fest / Eberhard Jäckel (Hrsg.): Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, 5 Bde., Stuttgart und Mannheim, 1983,1987.
28. Fragen an die deutsche Geschichte. Ideen. Kräfte. Entscheidungen von 1800 bis zur Gegenwart. — Bonn, 1988.
29. Historia localis. Historia globalis. Студії на пошану Андрія Кудряченка: відпов. ред. Василь Ткаченко; упоряд. С. Віднянський, П. Вознюк, В. Солошенко та ін., ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», Інститут історії України Національної академії наук України, К.: 2024. 952 с.
30. Nipperdey, Thomas: Deutsche Geschichte 1800-1918: 1800-1866. Bürgerwelt und starker Staat. 1866-1918. Bd. 1: Arbeitswelt und Bürgergeist, Bd. 2: Machtstaat vor der Demokratie (Beck'sche Reihe), Machtstaat vor der Demokratie (1992).
31. Nolte, Ernst: Die Weimarer Republik. Demokratie zwischen Lenin und Hitler. München, 2006.
32. Winkler, Heinrich August: Der lange Weg nach Westen. Bd. 1. Deutsche Geschichte vom Ende des Alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik, Bd.2. Deutsche Geschichte vom «Dritten Reich» bis zur Wiedervereinigung. München, 2000.
33. Weber, Jürgen (Hrsg.): Geschichte der Bundesrepublik Deutschland. Analyse und Dokumentation in Text, Bild und Ton. Bd.1: Auf dem Weg zur Republik 1945 – 1947; Bd.2: Das Entscheidungsjahr 1948; Bd.3: Die Gründung des neuen Staates 1949, Paderborn 1979/1980/1982.
34. Kistler, Helmut u. a.: Bundesdeutsche Geschichte. Die Entwicklung der Bundesrepublik Deutschland seit 1945, Stuttgart 1986.
35. Nichols, Anthony James: The Bonn Republic. West German Democracy 1945-1990, London/Ney York, 1997.
36. Merkl, Peter (Hrsg): The Federal Republic of Germany at Forty-Five, Basingstoke / London 1995.
37. Pulzer, Peter: German Politics 1945 – 1995, Oxford 1995, – TB (University Press).